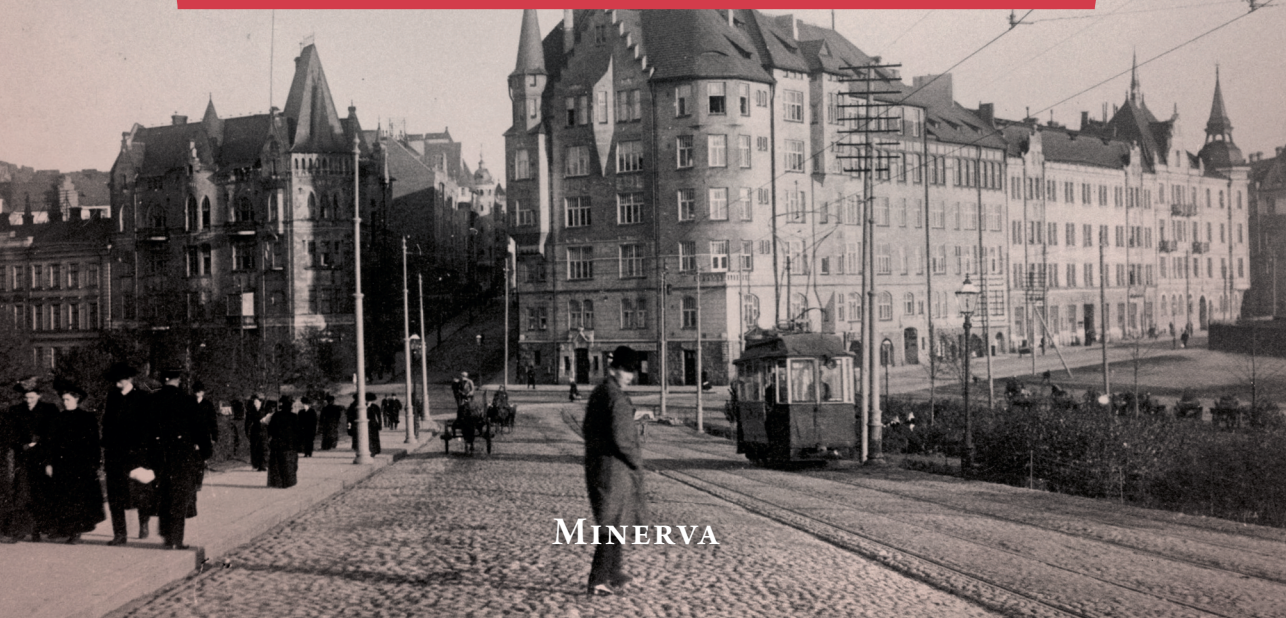

JUHA JÄRVELÄ

Tove Janssonin Helsinki

MINERVA

Tove Janssonin Helsinki

JUHA JÄRVELÄ

Tove Janssonin
Helsinki

© Juha Järvelä ja Minerva Kustannus 2023.

www.minervakustannus.fi

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

Kuvat: Kuvien oikeuksien haltijat mainittu kuvien yhteydessä.

Ulkoasu: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-982-4

Painettu EU:ssa

SISÄLLYS

Tove Janssonin elämän ja taiteen Helsinki	7
Helsingissä syntyneitä: Tove Jansson ja muumit	7
Tove Janssonin Helsinki pähkinäkuoressa	8
Tove Janssonin jalanjäljille Helsinkiin	11
Katajanokka	12
Lapsuuden Katajanokka	12
<i>Kuvanveistäjän tytär</i> – tarua ja totta Tove Janssonin lapsuudesta	16
Lapsuudenkoti – Luotsikatu 4	19
Tupakkakauppa Signora – Satamakatu 5	22
Tove Janssonin puisto	24
Uspenskin katedraali – Pormestarinrinne 1	26
Luistinrata Pohjoissatamassa	28
Kruununhaka ja Kluuvi	29
Presidentinlinna – Pohjoisesplanadi 1	30
Helsingin kaupungintalo – Pohjoisesplanadi 11–13	31
Suomen Pankin setelipaino – Rauhankatu 16	33
Taidesalonki (Bäcksbackan galleria) – Unioninkatu 28	35
Ravintola Gambrini – Fabianinkatu 29	37
Pohjoismainen Yhdyspankki – Aleksanterinkatu 30–34	39
Stenmanin tytär -galleria – Pohjoisesplanadi 25	41
Hotelli Kämp – Pohjoisesplanadi 29.....	42
Galleria Fenestra – Pohjoisesplanadi 37.....	44
Akateeminen kirjakauppa – Pohjoisesplanadi 39	45
Stockmannin tavaratalo – Aleksanterinkatu 52	46
Salon Strindberg – Keskuskatu 7	48
Ateneum – Kaivokatu 2	49
Convolvulus (Viktor Janssonin veistos) – Kaisaniemen puisto	51
Viktor Janssonin taidetta Helsingissä	52

Pasila ja Taka-Töölö	56
Ravintola Tullinpuomi – Mannerheimintie 118	56
Auroran sairaala, lastenosastorakennus 15 B – Nordenskiöldinkatu 20	58
Tuulikki Pietilän Nordenskiöldinkadun ateljee – Nordenskiöldinkatu 10...	60
Ateljee 1939 – Urheilukatu 18	62
Ravintola Lehtovaara – Mechelininkatu 39	63
Etu-Töölö	65
Lallukan taiteilijakoti – Eteläinen Hesperiankatu 14	65
Apollonkadun tyttökoulu (nyk. Minervaskolan) – Apollonkatu 12	68
Ensimmäinen oma ateljee 1937 – Vänrikki Stoolinkatu 6	70
Ateljee 1937–1938, 1940–1944 – Vänrikki Stoolinkatu 3	71
Ateljee 1939–1940 – Töölönkatu 14	73
Tove Janssonin Helsinki talvi- ja jatkosodan aikana	74
Helsingin taidehalli – Nervanderinkatu 3	77
Domus Academica – Hietaniemenkatu 14–16	79
Tove Janssonin hauta – Hietaniemen hautausmaa	80
Kamppi	82
Amos Andersonin taidemuseo – Yrjönkatu 27	83
Sam Vannin ateljee – Yrjönkatu 30	84
Julius Janssonin liike – Kalevankatu 1	86
Galleria Pinx – Bulevardi 6	88
Vanha kirkko –Lönnrotinkatu 6	89
Holger Schildts Förlags – Annankatu 16	91
Kansallisooppera (nyk. Aleksanterin teatteri) – Bulevardi 23–27	93
Kaivopuisto ja Ullanlinna	96
Kaivopuisto	97
Ursan observatorio.....	98
Helsinki Tove Janssonin kirjoissa	100
Suomen rakennustaiteen museo– Puistokatu 4.....	103
Merisatama	105
Villa Frenckell – Huvilakatu 1.....	107
Eteläsatama	110
Yhteisateljee 1936 – Tähtitorninkatu 4	113

Helsingin observatorio ja Tähtitorninmäki	114
Kaartinkaupunki ja Punavuori	116
Alvar ja Ragni Cawénin ateljeekoti – Fabianinkatu 3 B	117
Le Club du Sauna – Kasarmikatu 23	119
Lilla Teatern – Kasarmikatu 23	120
Vapaa taidekoulu – Kasarmikatu 46	122
Leikki II / Aallottaria (Viktor Janssonin veistos) – Kappeliesplanadi	123
Svenska Teatern – Pohjoisesplanadi 2	124
Bronda (Brondinin kahvila) – Eteläesplanadi 20	126
Merenneito (Viktor Janssonin veistos) – Eteläesplanadi 22	128
Bio Adams – Erottajankatu 15–17	129
Taiteilijain salonki – Pieni Roobertinkatu 16	130
Södeström & C:o kustantamo – Ratakatu 3	131
Brobanin koulu – Korkeavuorenkatu 23	133
Ateljeekoti 1944–2001 – Ullanlinnankatu 1	135
Tuulikki Pietilän ateljee – Kasarmikatu 26 C	140
Helsinki Tove Janssonin kuvataiteessa	142
Muut kaupunginosat ja lähikunnat	145
Helsingin diakonissalaitos –Alppikatu 2 (Kallio)	146
Korkeasaaren eläintarha (Mustikkamaa – Korkeasaari)	147
Essi ja Ben Renvallin huvila – Kulosaari	150
Hotelli Kalastajatorppa – Kalastajatorpantie 2 (Munkkiniemi)	151
Strömbergin tehtaas – Strömbergintie 1b (Pitäjänmäki)	153
Arabian keramiikkatehdas – Hämeentie 135 (Toukola)	155
Piisamirotan asuinsijat – Träskmossenin suoalue (Kauniainen)	157
Atos Wirtasen huvila – Eteläinen Heikelintie 3 (Kauniainen)	158
Helsinki elokuvassa <i>Tove</i> (2020)	159
Oscar Parlandin koti ja yksityisvastaanotto – Oscarinpolku 3 (Nikkilä, Sipoo)	162
Minne vielä Tove Janssonin jalanjäljillä?	164
Kiitokset	168
Lähdeviitteet	169
Lähteet	174

Tove Jansson ateljeessaan 1950-luvulla.
Kuva: Reijo Loppinen / Lehtikuva.

TOVE JANSSONIN ELÄMÄN JA TAITEEN HELSINKI

Helsingissä syntyneitä: Tove Jansson ja muumit

Tove Jansson oli taiteilija, jonka mielikuvi-
tus ylitti aikakausien ja paikkojen rajat. Hän
loi oman maailmansa, mutta kuitenkin eli ja
loi taidetta tiettyinä aikana ja tietyissä pai-
koissa. Hänen kotikaupunkinaan säilyi aina
synnyinkaupunki Helsinki, vaikka hän asui
myös muualla ja matkusti runsaasti. Kesät
Jansson vietti lapsuudestaan lähtien saa-
ristossa. Saaristokesistä hän joutui luopu-
maan vasta vanhuudessa voimien vähe-
tessä. Tutkija Sirke Happonen tiivistää, että
"Helsinki merkitsi hänelle talvea ja saaristo
kesää, aina lapsesta vanhuuteen asti".

Kesä ja saaristo oli Janssonille suoras-
taan todellisen elämän paikka. Hän on to-
dennut, että suomalainen saaristo on ollut
suurin inspiraation lähde. Sieltä oli todella
poikkeuksellista kaivata kaupunkiin. Hänen

kirjeistään löytyy kylläkin ainakin yksi poik-
keus. Kesällä 1964 hän kirjoittaa kuinka on
"Merkillistä että osa minua on suuntautu-
nut kaupunkiin kun tiedän, että sinä olet
siellä". Kirje oli tietenkin osoitettu hänen
elämäkumppanilleen Tuulikki Pietilälle.

Pietilä ja Jansson löysivät toisensa Hel-
singissä. Helsingissä Jansson tapasi myös
suurimman osan ihmisistä, jotka toimivat
inspiraationa muumihahmoille – vaikka
Jansson toki tähdensi, että vain Muumi-
mamma ja Tuutikki pohjautuvat suoraan
tiettyihin henkilöihin – hänen äitiinsä ja
Tuulikki Pietilään. Helsingissä ja sen lähi-
ympäristössä hän teki myös suuren osan
töistään. Ja on hänen kuuluisin luomuk-
sensakin sieltä kotoisin. Eräässä kirjees-
sä lapsille hän kertoi, kuinka Muumipeik-
ko oli "olemassa jo silloin, kun minä olin
pieni ja silloin hän asui kaakeliuunin taka-
na Helsingissä". *Taikatalvessa* näemmekin

Tuulikki Pietilä ja Tove Jansson vuonna 1960. Kuva: Wikimedia Commons.

muumien perhealbumista kuvan, joka on päivätty Helsingissä 1878.

Jo ensimmäisessä muumiteoksessa *Muumit ja suuri tuhotulva* käy ilmi, että muumien yhteiselo ihmisten kanssa on päättynyt keskuslämmityksen tuloon. Kun kaakeliuunit on purettu, muumit ovat joutuneet muuttamaan. Kaakeliuunit lämmittivätkin Tove Janssonin lapsuuden Helsinkiä – kotia **Luotsikadulla** Katajanokalla. Sellaisia ei enää löytynyt perheen myöhemmästä kodista **Lallukan taiteilijakodissa**, johon Janssonilla ei ollutkaan niin lämmintä suhdetta.

Tove Janssonin Helsinki pähkinäkuoressa

Tove Janssonin isä Viktor Jansson oli syntyperäinen helsinkiläinen, samoin kuin äidinäiti, mutta isänisä oli Urjalasta. Tove Janssonin äiti, Signe Hammarsten Jansson, oli kotoisin Ruotsista ja asui merkittävän osan nuoruuttaan Tukholmassa. Janssonien kansainvälisyyteen sopivasti Tove Janssonin vanhemmat tapasivat ensi kertaa Pariisissa 1910. Sinne he matkustivat myös avioitumisen jälkeen yhdistetylle häät ja opintomatalle 1913, jolla myös heidän tyttärensä sai alkunsa.

Signe Hammarsten saapui Helsinkiin ensi kertaa helmikuussa 1913. Hän oli tullut Tukholmasta laivalla Turkuun ja jatkanut sieltä junalla Helsinkiin. Ensimmäinen kokemus Suomen pääkaupungista olikin vanha rautatieasema, jonka viereen oli tällöin nousemassa Eliel Saarisen suunnittelema nykyinen päärautatieasema. Vastassa oli tuleva aviomies Viktor Jansson, joka vei hänet tapaamaan perhettään. Viktor Jansson oli elänyt suuren osan lapsuuttaan **Huberin talossa**, joka sijaitsi Kalevankadun ja nykyisen Mannerheimintien kulmauksessa. Hänen perheensä ehti asua monessa osoitteessa Kampissa ja Katajanokalla äidin jäätyä leskeksi 1892.

Parin mentyä Ruotsissa naimisiin Viktor ja Signe asettuivat Helsingissä asumaan Katajanokalle, osoitteeseen **Luotsikatu 4**.

Tove Janssonin jalanjäljissä

Tove Janssonin Helsinki on kirjallinen kävelyretki paikoille, joihin Tove Jansson (1914–2001) jätti jälkensä.

Missä muumimukit saivat alkunsa? Missä asuivat taiteilijaystävät ja esimerkiksi Nuuskamuikkusen, Piisamirotan, Viuhdin ja Tuutikin esikuvat? Missä kaikkialla Helsingin katukuvassa voi nähdä Tove Janssonin kasvat?

Kirjan lähtöpaikkana on lapsuuden Katajanokka. Sieltä kuljetaan Kruununhaan, Kluuvin, Töölön, Kampin, Kaivopuiston ja Ullanlinnan kautta Kaartinkaupunkiin, jossa Janssonin pitkäaikaisin koti, torniateljee sijaitsee.

Kirja kutsuu kulkemaan Helsingissä Tove Janssonin jalanjäljissä ja nauttimaan hänen teoksistaan ja elämästään uusin silmin.

FT Juha Järvelä on jyväskyläläinen historian tutkija ja kirjailija. Aiemmin hän on julkaissut muun muassa teoksen *Mika Waltarin Helsinki*.

minerva

ISBN 978-952-375-982-4

42.33

Kansi Taittopalvelu Yliveto Oy

www.minervakustannus.fi